

Dr. Vincencij Franul de Weissenthurn,¹⁾ slovenski pisatelj.

Spisal Gr. Jereb.

nano je, da so možjé druge národnosti pogostoma jako marljivi pospeševalci te ali óne književnosti. Najsrečnejši národje so v tem oziru sevéda tisti, ki stojé na višji stopinji omike in imajo izobražen, završen jezik. Vender je tudi nam Slovencem usoda naklonila nekaj pisateljev in pospeševalcev naše književnosti, katerih ni porodila in dojila mati slovenska. Poleg znanih mecenov Ungnada in Zoisa imamo slovničarja Gregorija Alasia da Sommaripa, ki je že leta 1607. izdal v Vidnu slovensko-italijansko slovnico; potem Janeza N. Edlinga, graščáka iz Ajdovščine, ki je leta 1777. izdal več šolskih knjig v nemškem in slovenskem jeziku, in napósled tudi Franula-Weissenthurna, ki se je trudil dati slovenskemu jeziku celó salonsko obliko.

Dasi je Weissenthurnovo ime slovenskim razumnikom do sedaj malo znano, vender ostanejo njega mnogostranske zasluge za Slovanstvo na Primorskem nevenljive. Namenil sem se zaradi tega nekoliko razsvetliti temò o njega življenji in književnem delovanji.

Franulova obitelj je prišla v XVI. veku baje iz Albanije v Lovrano v Istro, kjer je obogatela in bila jako ugledna. Pozneje je prodala svoje posestvo občini lovranski in se preselila na Reko. Tukaj so se popeli Weissenthurni visoko v javnih službah in osebnem razmerji. Zlasti se je odlikoval ded našega Vinka, doktor prava, Ivan Krstnik Franul, mestni sodnik in svetovalec ter brodov lastnik, ki je dobil plemstvo s pridevkom »de Weissenthurn«,²⁾ po diplomi dunajski z dné 19. listopada 1713. leta.³⁾ Grb podeljenega plemstva je kazal moder ščit, v katerem je bel okrogel stolp s tremi okni v trikotniku, spodaj lesena vrata, okovana z železom; na vrhu je črn orel z glavo na levo obrnjeno, z zaprtim kljunom, široko razpetimi perutnicami in nogami, pripravljenimi na vzlet. Na vrhu ščita je odprt šlém, okolo ščita pepelasto in modro mešano perje (namesto pepelastega

¹⁾ Gradivo je nekoliko iz ostaline pokojnega L. Žvaba, katera je posè tot discrimina rerum prišla v moje roke. Pis.

²⁾ Dr. Const. Wurzbach, »Biografisches Lexikon«, IV. Theil, pg. 342.

³⁾ Diplomo je imel shranjeno Vinkov sin Jurij, umrši leta 1887. meseca svečana na Opčinah poleg Trsta.

tudi srebrno), vrhu šléma zlata krona, okrašena s štirimi nojevimi peresi, modrimi in pepelastimi. Koncem diplome je svojeročni podpis: Carolus s. r.

Ko se je cesar Karol VI. dôkaj prepíral z Benečani, pridobil si je dr. Ivan Krstnik Franul premnogo zaslug za cesarsko obitelj in za mesto Reko. Preskrboval je namreč ladje z ljudmi in živežem ob svojih troških in pomagal cesarju odbijati sovražne napade na primorska obréžja. V priznanje njega zaslug ga je odlikoval cesar z dednim plemstvom. Rečenega dr. Ivana Krstnika sin, dr. Frančišek Franul, oče Vinkov, bil je od 1756. leta vodja naddijakonski kapiteljski pisarni na Reki, dasi je štel tedaj šele dobrih 30 let.¹⁾ Njega žena Margerita mu je povila sina, katerega so krstili za Vincencija. V reški krstni knjigi je vpisan takó-le: »Vincentius, Maria, Antonius, Blasius filius legit. nobilis Domini Francisci et Margarithae jugalium Fragnul, natus 2. et baptizatus 3. februarii 1771. Patrini: Antonius de Velleuz, Carolina de Giomarini. Baptizavit canonicus Josephus Spingarolli.« Različna pisava imena »Fragnul« nas ne smé motiti, ker vémo, kakó so se nekdam pisala imena slovenska.

Kanonik Spingarolli, Italijan po rodu, vknjižil je ime po svoji izreki, torej vrnil *g* in hotel s tem označiti, da je treba ime mehko izgovarjati. Toda Franuli se niso nikdar pisali po Spingarollijevem pravopisu. Plemstveno pismo piše »Franul« in ne »Fragnul«, kar izključuje vsako dvojbo. -- Vincencij je hodil v osnovno šolo in gimnazij v svojem rôdnem mestu, toda kje je obiskoval in završil vseučiliške nauke, o tem pogrešamo virov. Za vzbujenega absolutizma, ko je baron Žiga Zois v Ljubljani zbiral okolo sebe najveljavnejše domoljube, nastanil se je leta 1798. dr. Vincencij Franul de Weissenthurn v Trstu. Tukaj se oženi dné 4. malega srpana 1801. leta z gospodičino Terezijo pl. Cronnestovo. Poroka je bila v Trstu pri oo. jezuitih, kjer je v poročni knjigi takó-le vknjižena: »Nob. Doms. Vincentius Franul de Weissenthurn Patricius fluminensis JUDr. (juris utriusque doctor) et advocatus 3 anni hic degens, cath. 29.²⁾ annorum, celebs, sponsa: D. Téresia filia Dni. Alexandri de Cronnest Goritiensis hic educata 21 annorum celebs. Testes D. Jos. Minelli actuar. circol. et D. Jos. Cronnest advocatus.« Poročil ju je Frančišek Ks. Millanich, admin. Parrochiae. Videti je, da se je dr. Franul pri Cronnestu vežbal v odvetniških poslih in ondu spoznal poznejšo soprogo svojo.

¹⁾ Ms: Jonner, Genealogie Triestine, parte I. A. — K., archivio diplomatico di Trieste, na 325. stráni.

²⁾ Stati bi moralo 30.

Dr. Franul se je želel ustanoviti za samostojnega odvetnika, zato se je obrnil do tržaškega „gubernija“, kateri je v óni dóbi dajal potrebno dovolitev. Njega prošnjo je namestništvo ugodno rešilo s tem-le odlokom: »An den Gerichtsadvokaten Herrn Dr. Vincenz von Weissenthurn zu Triest. —

Kraft der dem Triester Gubernium von Seiner kais. königl. Apost. Majestät übertragenen Gewalt wird ihm, Herrn Vincenz Franul von Weissenthurn, nach den von seiner Rechtschaffenheit und erforderlichen Kenntnissen gegebenen zureichenden Beweisen an den von ihm heute abgelegten Eid, das Amt eines öffentlichen Notars verliehen und ihm zu seiner Rechtfertigung sowohl als zur Sicherstellung des Publicums gegenwärtiges Diplom ertheilt.

Geschehen Triest, den 10. Februar 1803.«

Dr. Franul odprè meseca svečana leta 1803. svojo odvetniško pisarno in postavi takó trden temelj daljnemu svojemu delovanju.

Zaradi svoje spretnosti in velikega ugleda ga izvolijo pet let pozneje za tržaškega mestnega plemiča (patricija), in kakor takšen je bil tudi mestni svetovalec. Vrhu tega ga imenuje vlada dné 16. vinotoka 1815. leta za šolskega nadzornika ilirski-srbski zasebni občinski šoli. To nam priča o mnogostranskem Vinkovem delovanji in njega spretnostih.

Prešéren je zapel Matiji Čopu v spomin: »Minljivost sladkih zvez na svet' oznani: kak kratko je veselih dni število.« Te besede so upravičene tudi o usodi dr. Franulovi. Sredi najlepših let in nádej ga zadene kap; prejemši svetotajstva umrè v hiši št. 137. v starem mestu zadi za magistratno palačo dné 2. vélikega srpana 1817. leta. Italijanski vladni list »L' osservatore Triestino« z dné 6. vélikega srpana 1817. l. št. 60. je prinesel poročilo, ki slòve slovenski takó-le: »V jutro dné 2. vélikega srpana t. l. je umrl gospod dr. Vinc. Franul de Weissenthurn, pravnik v našem mestu in c. kr. notar, katerega je zadela kap v 45. letu (prav 46. letu) njega dóbe. Poleg pravoslovnega znanja je izvrstno poznal tudi druge znanstvene stroke, kar je dokazal pogostoma kot bivši član društva »Gabinetto di Minerva«. Tudi javno je pokazal svoje znanje in izdal pred nekaj leti jako čislano slovnico ilirskega jezika, sósebno izvrstno začetnikom.

»V priznanje njega teoretiškega in dejanskega znanja so ga imenovali za šolskega nadzornika ilirski-srbski šoli«. Rečenega lista poročevalec piše dalje: »Pogreb je bil včeraj ob 8. uri zjutraj; spremili so ga k zadnjemu počitku gospodje odvetniki in velika množica od-

ličnega občinstva. Pokopan je pred velikimi vrati stolne cerkve Sv. Justa. Njega spomenik¹⁾ je v cerkvi št. 1.«

Šestintridesetletna Franulova vdova se je dné 16. listopada 1818. leta zopet poročila s petdesetletnim samcem marquisom PietrAGRASSOM, c. kr. uradnikom in mestnim svetovalcem, kateri je skrbel za vzgojo Franulove mladoletne dece. Franul je namreč ostavil šest otrok;²⁾ dva sta umrla že v nežni mladosti. Aleksander, porojen 1803. leta, svetovalec zadarskega namestništva, umrl je 1859. leta. Hči Karolina, porojena 1804. leta, poročena z dr. Grmovnikom, umrla je dné 20. ržénega cvéta 1882. leta, Ludovik, porojen 1811. leta, polkovnik v pokoji, bivši pobočnik nadvojvode Ivana, živi na Opčinah. Četrty je Jurij, porojen 1814. leta, umrl meseca svečana 1887. leta na Opčinah. Ludovikova hči, živeča na Dunaji, piše podlistke v »Presse« z moškim imenom Max von Weissenthurn; Jurijeva hči Leonora pa je poročena s slovenskim učiteljem Števom Ferlugo.³⁾

(Konec prihodnjič.)

Sedanji zemljevid Afrike.

Spisal S. Rutar.

Kdo se ne spominja tiste bele pleše sredi Afrike, ki se je takó oblastno svetila na starejših zemljevidih te zemljine? Poleg nje je bilo še vse polno pretrganih črt, ki so pomenile negotove réčne toke, ali pa še ne preiskane jezerske bregove. Sedaj je popolnoma izginila óna pleša, in pretrgane črte se vidijo le še malokje na novejših zemljevidih Afrike. Določil se je izvir ne samó Nilu, kar se je zdelo starim ljudem nemogoče (zató pregovor: »quaerere caput Nili«), nego tudi Nigru in Sambesij u. Dà, celó najzamotanejša vodopisna uganka o toku reke Kongo je sedaj većinoma že rešena. Prej so risali srednji tok Kongov dve do tri zemljepisne stopinje južno od polutnika, sedaj pa se je pokazalo,

¹⁾ Beležka pri Vinkovem sinu Ludoviku: »Da un conto del Don Carlo de Bottoni custode settimanale e vicario curato della Cattedrale di S. Giusto di data 4. agosto 1817 risulta che il sig. Vincenzo Dr. Franul de Weissenthurn fu sepolto nel monumento della Chiesa Nro. 1.«

²⁾ »L' osservatore Triestino«, 1817. leta, str. 1810.

³⁾ Gospod učitelj hrani dr. Franulovo fotografijo, jako dobro pogojeeno po neki sliki.

Dr. Vincencij Franul de Weissenthurn, slovenski pisatelj.¹⁾

Spisal Gr. Jereb.

(Konec.)

Franulovi dôbi je bila slovenščina na tržaški borzi ravnopravna z laščino, zakaj borzno vodstvo je redno objavljalo cenovnike v slovenskem jeziku²⁾; prelagal jih je bržkone Franul sam.³⁾ Znana Kopitarjeva »Grammatik der Slavischen Sprache in Krain, Kärnten und Steyermark« je dala Franulu povod, da je spisal tudi on jednako delo Italijanom, kateri so silno potrebovali priročne slovnice za vsakdanjo rabo. Za to je imel Franul tem več vzroka, ker je Napoleon združil vse slovenske pokrajine v jedno upravno skupino. Ako je Franulov prijatelj Vodnik zapel nesmrtno svojo »Ilirijo oživljeno«, zakaj bi se toli navdušen narodnjak, kakor je bil Franul, tudi ne udeležil národnega dela in bi ne pokazal Italijanom lepote svojega slovenskega jezika? Zató objavi v prilogi vladnega lista »L'osservatore Triestino« št. 7. z dné 21. prosinca 1811. leta nastopni poziv: »L' assoluta mancanza di una Grammatica Italiana-Cragnolina m'induse a raccogliere delle regole ed osservazioni intorno a questo dialetto patrio, e mi eccita a dore ora alla luce un Saggio Grammaticale Italiano-Cragnolino.« Slovenski: »Popolni nedostatek italijansko-slovenske slovnice me je silil, da sem sestavil pravila in opomnje o tem domačem narečji, in me vzpodbujal, da izdam poskus italijansko-slovenske slovnice.« — Načrta tukaj ne navajam, ker je prav tisti kakor v slovnici. Koncem načrta pravi: »Nikakor ne dvojim, da se zdí učenje tega jezika stanovnikom ilirskih pokrájin malomarno. Zató vabim vse svoje domorodce na naročbo svojega dela, ki skoro izide; naj ga vzprejmó blagovoljno pótem naročbe. Cena izvodu je udarjena na 5 frankov, katere je plačati, kadar se knjiga prejme. Poštne troške plačajo naročniki samí. Naročila vzprejemajo v Trstu knjigotržnica Ivana Orlandinija in vdove Gnezde, na Reki Antona Orlandinija, v Ljubljani knjigotržnica Kornova.«

¹⁾ Čitaj v »Lj. Zvonu« XII. na str. 35. pod črto ne Jonner ampak Jenner; na str. 37. ne Pietragrossom ampak Pietragrosso.

²⁾ Primeri točno ponatisnjeni izvirni cenovnik z leta 1810. v časniku »Edinost« št. 96., 1883. leta.

³⁾ »Ljubljanski Zvon«, IX., na 410. in 411. stráni.

Za devet mesecev prinese zopet veselo oznanilo priloga vladnega lista „L'osservatore Triestino“, št. 76., z dné 21. kimovca 1811. leta. »Poskus italijansko-slovenske slovnice je natisnjen; čast mi je bilo rečeni poskus obširno razglasiti dné 21. prosinca l. l. Gospode naročnike vabim, da pošljejo po svoje izvode k pisatelju v zmislu naročila. Izvod se dobiva po šest frankov v Trstu pri Gaistingerji in vdovi Gnezdi, pa tudi pri pisatelji. V Ljubljani ima knjigo na prodajo H. W. Korn. V Trstu, dné 20. kimovca 1811. leta. Vincencij Franul de Weissenthurn«. Popolni naslov knjigi je: »Saggio Grammaticale Italiano-Cragnolino composto da Vincenzo Franul de Weissenthurn dottore di Legge Parte Teoretica = Sbúdi se kranjska Modriza Sadofti fi spala do sdêj! Al ní ozhítna pravíza D' obúdena bošh sa naprej? = Trieste, MDCCCXI. Dalla Stamperia di Antonio Maldini. Con Approvazione 355 straní v 8°. Šest prvih listov je brez zaznamenovanih straní. Na drugi stráni zaglavnega lista je natisnjen latinski citat: Stupent in aliis (Linguis) vel Litterula parva artem transgredi, et paene propria Lingua vitium generat per singula verba. Res mira! tam magnos viros prudentiae deditos — cuncta haec in alienae gloriam transferre, et usum Scripturae in Lingua indigena non habere. Ottfried — Gottsched. — Na drugem listu, oziroma na tretji nešteti stráni, citati je jako znamenito posveto, katero priobčujem tukaj v izvirniku in slovenskem prevodu.

A Sua Eccellenza il Signore **Francesco Serafino Principe di Porzia**, Conte di Ortenburg, Signore creditario di Prem, e Senoshezha, Lauterbach, Mailenhoffen ecc. ecc. Gran Cordone dell' Ordine Reale di Raviera di Sant' Uberto. ecc.

Nel consacrar a' grandi Mecenati le opere del loro genio due sentimenti egualmente ragionevoli animano, quanti mai¹⁾ sono gli scrittori.

Mirano in primo luogo a tributare un' omaggio pubblico al merito reale, od alle contingenze brillanti del Soggetto, cui si recano ad onore di contemplar o d' invocare a Protettor generoso; cercando in secondo luogo di porre all' ombra del medesimo i parti della loro penna, assicurando a questi un destino, qual più sanno, e fortunato e lusinghiero.

Avvene un terzo talora, ed è di esternare quei sensi, che credon dovuti alle beneficenze particolari, delle quali con munifica bontà cumulati, credono di non poter altrimenti, che con una solenne confession alleviar il peso, sempre dolce, sempre onorevole, e alle bennate anime, presente sempre.

¹⁾ Izvirnik ima »quan timai«, a prav je »quanti mai«.

Di quà gli elogj, le ricordanze, le suppliche, le quali ordiscono presso che tutte le Dedicatorie, che vengono in luce, e che hanno tutte quasi la sventura di costar pensieri, ed artificio molto e di trovar leggitori, o niuno, o pochissimi.

Fortuna mia vuole, che mettendo sotto gli auspizj Vostri Eccelsi questa qualunque siasi fatica mia, d'elaborar una Dedicazione non mi faccia. Poichè non si vedrà in fronte a questo libricciuolo il chiarissimo Vostro Nome, che ovunque sel porti fortuna, ei non dovrà far sapere nè quanto grande vi siete, nè quanto alto sollevi tra la nebbia di vetustissime generazioni la fronte illustre quella pianta, che dal Vostro Nome ossequiato uno degl' eletti suoi rami abbelisce, ed adorna. Posso tacer io tutto ciò, che tributo saria di Vostra Grandezza, ed assicurarmi, che tutto quel mondo, che vi conosce, ed ammira, per me ne parla, e fa plauso; son certo alla ventura mia d'aver in Voi o Signore! il mecenate; e lieto auspizio da ciò prendo pel mio lavoro, ch'io pongovi a piè rispettosamente.

Questo solo forse potrebbe imputarmisi, ch'io di tanta venerazione pella sublime Persona Vostra, e da tanta riconoscenza, legato alla effusa Vostra munificenza, cosa si tenue messo mi sia in cour d'offerirvi, e la spero gradita, e accolta con la usata, e a Voi particolare bontà. Ma chi così pensasse nè di Voi, nè di me, nè della grammatica presente dritto ragionerebbe. — Non di Voi, che Filosofo vero, e della bella verità passionato amatore, gli oggetti mirate non dal verso della loro mole, ma da quello del vantaggio loro, e li prezzate tanto più, quanto in luogo di venirvi innanzi raccomandati da un lusso precario, in semplice arnese vi si affacciano, e risentonsi più della innocente spontaneità della bella natura. — Non di me, che avvolto tutto di per dover d'impiego nelle triche del Foro, nè ore ho da spendere in opera di lunghe veglie, e quando le avessi credo l'assumerla »d'altri omeri soma, che da miei.« —

Non finalmente della grammatica mia dritto ragionerebbe, poichè mostrerebbe costui d'ignorare, che io ho compilate le membra d'una lingua, che nata trà nostri monti, non osò finora cimentare, che pochi passi fuori del terreno ov'ebbe sua culla, e regna. Lingua quindi, che non ardisce di figurar ne' circoli, che non può accreditarsi come la lingua delle Grazie, e del Genio, nè sfogo altro ebbe finora, ne cultura altra che quella che natura, e bisogno le han procurata.

Ma lingua intanto che nacque trà que' monti, a' quali fortuna diede di risentirsi della Vostra Grandezza, d'esser felicitati della Vostra presenza, di presentarvi sovente, come a Signore loro, la candida semplicità de' loro omaggi. Ma lingua, che bisbiglia sicura, e cono-

sciuta all' orecchio Vostro, e che non meno delle altre, e più onorate, e più colte ha la gloria' di suonar tra le vostre labbra medesime, ove si condisce del miel della scienza, e serve sovente di arredo ai concetti della più profonda metafisica dettati alla Vostra lingua.

Così pertanto io la Vi presento come vi offrirei un mazzolino di fioretti, che io m'avessi colti nei Vostri prati e nei boschi Vostri, sicuro, che più gradite vi tornerebbono quelle grazie, che la natura spontanea avesse educate sulle zolle neglette dal lusso, che non le più ridenti, che vi si presentassero armonizzate dalla mano interessata, ed artificiosa d'un giardiniere.

Tutto questo oltrecchè giustifica la libertà di presentarmi al cospetto Vostro, con in mano un sì tenue dono, mi conforta colla sicurezza, che Voi Filosofo, guardandolo nel suo lume, Voi amator della verità calcolandolo nel suo uso, Voi grande rapportandolo ai diritti che avete sulla mia venerazione, e sul mio sentimento; e degnerete d'accoglierlo con bontà, e vorrete guardarlo come una prova pubblica di quella servitù profondissima con cui mi glorio d'essere,

di Vostra Eccellenza

Umilissimo Servitore

Vincenzo Franul de Weissenthurn.

Prevod slóve: Prevzvišenemu gospodu **Frančišku Serafinu** knezu Porciji, grofu ortenburškemu, dednemu gospodu premskemu, senožškemu, lauterbachskemu, mallenhoffskemu etc. etc., nositelju vélike svetinje sv. Humberta, kraljevskega redú bavorskega.

Posvetujoče velikim mecenatom dela svojega uma, navdušujeta pisatelje v obče dve jednako pametni čustvi.

Najprej namreč namerjajo javno počastiti pravo zaslugo ali sijajne dogodke predmeta s tem, da koga proslavé, zmatrajoč ga vrednim in imenujoč ga blagega pokrovitelja, v drugem oziru pa izkušajoč izročiti njega vplivu plodove svojega peresa, da jim zagotové zdravo, srečno in ugodno usodo.

Često je tudi še tretji namen, namreč izraziti jim óna čustva, katera so jim morda dolžni zaradi posebnih dobrot, s katerimi so bili blagodušno bogato obdarovani, in tedaj ne morejo drugače, nego da z javno izpovedjo olajšajo duševno težo, ki je sicer zmirom sladka, vedno častna in blagim dušam vedno pred očmi. Odtod hvala, spomini, prošnje, ki jih snujejo malone vsa posvetila, katera ugledajo beli dan in katera so navadno takó nesrečna, da stanejo mnogo premisleka in mnogo umetnosti, vendar imajo le malo ali nič čitateljev.

Sreča je mêni, da mi ni treba izdelati posebnega posvetila, ko izročam prevzvišenemu Vašemu pokroviteljstvu ta svoj trud. Zakaj na čelu te knjižice ne bode stalo Vaše odlično ime, ker kamorkoli jo spremi sreča, ta knjižica ne bode razodevala niti Vaše mogočnosti, niti kakó visoko dviga med meglo najstarejših rodov odlične teme óno drevó, katero diči izvoljeno vejo spoštovanega Vašega imena. Vse to smem zamolčati, kar bi se lahko reklo o Vaši mogočnosti, in zavédati se smem, da vsi óni, ki Vas poznajo in se Vam čudijo, govoré o tem po mêni ter mi pritrjujejo; kar se dostaje mêne, gotov sem, da imam v Vas, gospod, mecenata: in dobro znamenje upam zaradi tega svojemu delu, katero Vam polagam ponižno pred noge.

Samó to bi se mi lahko očitalo, da sem sklenil v srci pokloniti Vam, do čegar odlične osebe me veže toliko spoštovanje in tolika hvaležnost radi obile Vaše blagodarnosti, takó majhno stvarco in da upam, da jo vzprejmete blagovoljno in posebno dobrohotno. Ali kdor bi to mislil, ne sodil bi prav niti o Vas, niti o mêni, niti o predstoječi slovnici. — O Vas ne, ker pravi modroslovec in vneti prijatelj lepe resnice, gledate stvari in jih ne sodite po njih obsežnosti, temveč po njih koristi ter jih tembolj cenite, čimbolj Vam prihajajo pred očí v ponižni obliki namesto v ošabnem in potratnem razkošji ter se bolj razlikujejo po nedolžni odkritosrčnosti od lepe prirode. Niti ne sodijo prav o mêni, ki sem zaradi svoje službe ves dan zapleten v javne opravke ter mi ne ostaja časa, da bi ga rabil za dolgo bedenje, in najsi bi utegnil, menim, »da bi jemal težo z drugih ramen, a ne s svojih.« —

Tudi bi se ne sodilo upravičeno o slovnici, zakaj izpričalo bi se, da ne vedó, da sem sestavljal ude našega jezika, ki se je dosedaj, porojen v naših hribih, drznil storiti samó malo korakov iz óne dežele, kjer mu je tekla zibelka in kjer vlada. To je torej jezik, ki se ne usoja, da bi se šopiril v visokih krogih, ki se ne postavlja kot jezik Gracij in Genija ter dosihdob ni imel drugega odduška niti oblike od ónih, katere sta mu preskrbela priroda in potreba.

Ali jezik je to, ki se je porodil med ónimi hribi, katerim je usoda dopustila, da se ponašajo z Vašo mogočnostjo, da jih osrečuje Vaša navzočnost, da Vam čestokrat poklanjajo, kot svojemu gospodu, svojo nedolžno preprosto čast. Ali jezik je to, ki gotovo in poznan šepeče na Vaše uhó ter ima čast ne menj od drugih hvaljenejših in olikanejših, da ga govoré ista Vaša usta, kjer se navzemlje vednostnega medú, in često rabi v pomoč namislekom najtemeljitejše metafizike, katero izgovarja Vaš jezik.

Tukaj Vam zatorej predlagam darilo, kakor bi Vam nudil šopek cvetic, nabranih na Vaših pašnikih in po Vaših gozdih, in sem prepričan, da Vam bolje ugajajo óne, katere priroda sama od sebe vzgaja na ledini, zapuščeni zaradi potratnosti, nego óne lepše cvetice, katere bi se Vam ponudile, ko jih je že skladno in umetno zbrala poželjiva roka vrtnarjeva.

Vse to ne opravičuje samó moje drznosti, priti pred Vaše obličje s toli ubožnim darom v roki, temveč osrečuje in zagotavlja me tudi misel, da ga bodele Vi, modroslovec, motrèč ga v njega svetlobi, Vi, ljubitelj resnice, poštevajoč ga v svoji rabi, Vi, odličnjak, z ozirom na pravico, katero imate do moje spoštljivosti in hvaležnosti, blagovolili dobrotno vzprejeti in blagovoljno poštovati kakor javen izraz najglobčje ponižnosti, s katero mi je čast biti

Vaše prevzvišenosti ponižni sluga

Vincencij Franul de Weissenthurn.

Posveta govori sama jasno dovòlj o Franulovih nagibih; odveč bi bila vsaka razlaga. Semkaj naj postavim nekoliko podatkov o knezovem življenji. Frančišek Serafin Porcia¹⁾, humanist, porodil se je v Konjicah na Štajerskem dné 20. sušca 1755. leta, po drugih virih dné 21. sušca 1753. leta, umrl pa je v Benetkah dné 14. svečana 1827. leta. Bil je starodavnega plemenitega pokolenja; oče njegov je bil grof Aleksij (porojen 1713. leta, umrl dné 8. vélikega srpana 1760. leta). Frančišek Serafin Porcia, izvrstno vzgojen, oženil se je dné 4. svečana 1777. leta v 22. letu svoje dóbe z ogersko plemenito gospodičino Barbaro Jöchlingen. Zaradi te ženitve se je sprl s svojo rodovino, sosebno s starejšim bratom knezom in rodovinskim načelnikom Jožefom (porojenim dné 24. ržénega cvéta, umršim dné 11. listopada 1785. leta). Do smrti svojega brata je živel mirno v »Krottendorfu« blizu Gradca. Po bratovi smrti nastopi rodovinsko načelništvo dné 7. listopada 1785. leta. — Frančišek Serafin Porcia je bil silno radodaren in res knežje plemenit značaj. Sedaj je imel vse pomočke, da je lahko delil dobrote na desno in na levo. Franul mu je postavil krasen spomenik, ko mu je poklonil delo svoje.

Na petem in šestem neštetem listu je natisnjen predgovor (prefazione), iz katerega naj postavim semkaj znamenitejše stavke, ki pričajo, da se je Franul prav živo závédal slovanske svoje národnosti, dasi ni bil pristnega slovenskega pokolenja. Takó piše na mestu rečenem: Noi, che appartenghiamo similmente alla discendenza Slava,

¹⁾ C. Wurzbach, Biogr. Lexikon 23. Theil, pg. 117. in dalje.

che facciamo parte della nostra primitiva Nazione Illirica, che viviamo in una Città, il cui contado ha per dominante la sola lingua Cragnolina, — noi, che ci troviamo continuamente in relazioni col popolo Cragnolino, e che per mancanza della di lui lingua veggiamo compromessi persino gli affari nostri domestici, — non dovremmo noi esser egualmente animati dalla medesima voglia? non conviene a noi forse d'applicarsi allo studia d'una lingua, la cui cognizione ci si rende altrettanto utile, che necessaria? — Po naše: Nas, ki smo slovanskega pokolenja, ki smo del preprostega ilirskega rodú, ki živimo v mestu, čegar okolica je zgolj slovenska, nas, ki smo vedno v dotiki s Slovenci in smo v nevarnosti celó zaradi hišnih opravil, ako ne znamo jezika slovenskega, zakaj bi nas ne navduševale jednake želje? Ali ni dobro, da se učimo jeziku, čegar znanje je koristno in potrebno?

Dalje pravi naš pisatelj: Lo Spirito nazionale, l'innata propensione alla patria favella, i nostri proprj interessi ne impongono non equivocamente un tal dovere, e ci provocano cotidianamente a familiarizzarci colla medesima. — To je: Národní duh, prirojena naklonjenost domovinskemu govoru in lastne naše koristi nam jasno kažejo to dolžnost vsak dan, da se seznanimo ž njim.

Ma come farlo, quando a noi Italiani mancano istruzioni grammaticali intorno a questo Dialecto? — Ali kakó hočemo, ako nam Italianom nedostaje slovniškega pouka o tem narečji?

Egli è perciò, che azzardo d' avanzar questo Saggio Grammaticale Italiano-Cragnolino. — Uprav to je, da sem se drznil podvizati s svojim laško-slovenskim poskusom.

Dico Saggio, giacchè il mio lavoro non è, ch' un lavoro primizio¹⁾ — ristretto ad una raccolta di regole, ed osservazioni, le quali, circoscrivono le sole particolarità del Dialecto, senza entrare nell' analisi di ciò, ch' egli ha gio di comune colla lingua Italiana. — Pravim: poskus, zakaj moje delo je le začetno, skrčeno v pravila in opomnje, ki se omejuje na posameznosti narečja, ne da bi se spuščal v notranji ustroj jezikov, ki je podoben laškemu. —

Toliko bodi dovòlj. O slovniški ceni in veljavi mi ni treba govoriti, ker so to storili pred mano že drugi možjé: Metelko, Čop-Šaфарik in prof. Jos. Marn.

¹⁾ Egli non contiene, che principj elementari dell' Ortoepia, Prosodia, Ortografia, e dell' Etimologia.

